

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performanslarının MULTIMOORA Yöntemiyle Karşılaştırılması: Türkiye Örneği

Asuman Erben YAVUZ¹, Adalet HAZAR², Şenol BABUŞCU³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Türk Bankacılık Sektöründe faaliyette bulunan 11 kalkınma ve yatırım bankasının sermaye sahipliği de dikkate alınarak performanslarının 2010-2020 tarihleri arası verileriyle karşılaştırılması hedeflenmektedir. Gerek ulusal gerekse gerekse uluslararası literatürde kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye sahipliğinin dikkate alındığı performans ölçme ve karşılaştırma çalışmalarına rastlanılmamış olup bu anlamda çalışmanın literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Yöntem: Bankaların performans ve verimlilikleri, 17 adet rasyo 7 ayrı grup altında toplanarak Çok Kriterli Karar Verme yöntemlerinden MULTIMOORA yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçlarına göre Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının performanslarının istikrarlı bir seyir izlemediği belirlenmiştir. Ancak incelenen dönemler itibariyle Türk Eximbank ve Bank of America Yatırım Bank A.Ş.’nin ilk üçte; Pasha Yatırım Bankası A.Ş ve Nurol Yatırım Bankası A.Ş.’nin son üçte yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özgünlük: Oldukça önemli bir konuma sahip kalkınma ve yatırım bankalarının belirli dönemler itibariyle performanslarının ölçülmesi ve verimliliğinin değerlendirilmesi banka hissedarları, yönetimi ve düzenleyici otoriteler için önem arz etmektedir. Türkiye’de bu bankacılık türünün performans ölçümünün yapıldığı çok az çalışma bulunmakla beraber, bu çalışma bankaları sermaye sahipliğine göre ve MULTIMOORA yöntemi ile analiz eden ilk çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma ve Yatırım Bankaları, MULTIMOORA Yöntemi, Performans Ölçümü.

JEL Kodları: G24, C02, P17.

Comparison of Performances of Development and Investment Banks with MULTIMOORA Method: Türkiye Example

ABSTRACT

Purpose: This study aims to compare the performances of 11 development and investment banks operating in the Turkish Banking Sector by taking into account their capital ownership with the data between 2010 and 2020. In both national and international literature, there are no performance measurement and comparison studies that take into account the capital ownership of development and investment banks, and in this sense, the study aims to contribute to the literature.

Methodology: The performance and efficiency of the banks were analyzed by grouping 17 ratios under 7 different groups and using the MULTIMOORA method, one of the Multi-Criteria Decision Making methods.

Findings: According to the results of the analysis, it was determined that the performance of development and investment banks operating in Türkiye did not follow a stable course. However, it was concluded that Turk Eximbank and Bank of America Yatırım Bank A.Ş. were in the top three, while Pasha Yatırım Bankası A.Ş. and Nurol Yatırım Bankası A.Ş. were in the bottom three for the periods analyzed.

Originality: Measuring the performance and evaluating the efficiency of development and investment banks, which have a very important position, is important for bank shareholders, management and regulatory authorities. Although there are very few studies in Türkiye that measure the performance of this type of banking, this is the first study that analyzes banks according to capital ownership and with the MULTIMOORA method.

Keywords: Development and Investment Banks, MULTIMOORA Method, Performance Measurement.

JEL Codes: G24, C02, P17.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı, Ankara, Türkiye, aeyavuz@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1934-5055 (Sorumlu Yazar-Corresponding Author).

² Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Finans ve Bankacılık, Ankara, Türkiye, ahazar@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1483-8360.

³ Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Finans ve Bankacılık, Ankara, Türkiye, babuscu@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2870-6358.

EXTENDED ABSTRACT

Although development and investment banks are similar and complementary banking types in terms of their legal structures, they differ from each other in terms of their fields of activity and functions. While development banks generally provide funding to investors in developing countries in line with development goals, investment banks provide intermediary and advisory services in the utilization of idle funds in developed countries. However, both types of banks are important for economic growth and social development. Measuring and evaluating the performance of financial institutions with such an important position is important for bank shareholders, management and regulatory authorities.

It is known that the efficient use of development and investment banks in a country provides great benefits to the economy of that country. However, in some existing studies, it has been determined that the selected performance and efficiency ratios can only be used in commercial banks and that the use of these ratios in development and investment banks due to their structure does not yield significant results. In this study, the selected ratios were selected and calculated in accordance with the development and investment banking type. In this sense, the study is considered to be an important indicator for development and investment banks in the Turkish banking system to see their efficiency and performance.

In the study, 17 ratios of 11 development and investment banks (two with public capital, five with private capital and four with foreign capital) were selected. These ratios were obtained from the statistical reports section of the website of the Banks Association of Türkiye. While selecting these ratios, the ratios that are most monitored by the BRSA in order for the banks to continue their activities and that are important in the banking sector were included. In the analysis, 17 ratios are grouped into 7 categories: capital adequacy, asset quality, liquidity, profitability, income-expense structure, sector shares and off-balance sheet structure. The data used in the analysis covers the period 2010-2020 and it is aimed to compare the performance of development and investment banks between these periods. In addition, MULTIMOORA analysis method, one of the Multi-Criteria Decision Making methods, was used in the study.

According to the results of the analysis, it is seen that the development and investment banks operating in Türkiye do not follow a stable course in terms of periods. However, considering that the analysis results of the banks analyzed both by capital ownership and in aggregate are very close, it can be concluded that the method used is consistent and reliable. According to the findings, state-owned Turk Eximbank is the best performing bank in both analyses. On the other hand, Bank of America Investment Bank A.Ş. is the best performing foreign capital bank. Bank of America Investment Bank has entered the top three in the performance ranking especially since 2013 and has maintained this level until today. Among the privately owned banks, Sınai ve Kalkınma Bankası ranks first when analyzed by capital ownership and third when analyzed as a group. Pasha Yatırım Bankası A.Ş., one of the foreign capital banks, and Nurol Yatırım Bankası A.Ş., one of the private capital banks, had the weakest performance in both analyses.

The limitation of this study is the small number of development and investment banks operating in Türkiye and the fact that the total share of these banks is 6.8% of the banking sector. In future studies, it may be possible to make comparisons by using different performance measurement techniques.

1.GİRİŞ

Kalkınma bankalarına ilişkin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım olmasa da kalkınma bankaları genellikle olumlu sonuçları olduğu düşünülen projelere uzun vadeli sermaye finansmanı sunmakla ilgilenen finansal kurumlar olarak tanımlanır (Yeyati ve diğerleri, 2004). De Olloqui (2013) ise kalkınma bankalarını, belirli ekonomik faaliyetleri ve sektörleri finanse ederek sosyoekonomik kalkınmayı teşvik eden finans kurumları olarak tanımlamıştır.

Kamu kalkınma bankalarının tarihsel sürecine bakıldığında birkaç farklı aşamayı tanımlamak mümkündür. Her aşama, o sırada hâkim olan ekonomik kalkınma teorileriyle ilişkili olup kalkınma bankalarının önemini göstermektedir.

19. yüzyılda Almanya, Japonya, Fransa ve Hollanda gibi birçok ülke hızlı bir sanayileşme sürecine girmiş ve bu dönemde birçok riskli projeye kalkınma bankaları aracılığıyla uzun vadeli krediler verilmiştir (Öztürk ve diğerleri, 2010). II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden yapılanma talepleri, devlet destekli başka bir finansal kurum dalgasını tetiklemiştir. Bunlara Alman KfW ve Japonya Kalkınma Bankası iki önemli örnektir. Bu finansal kuruluşlar başlangıçta yeniden yapılanma için dış fonlar kanalize etmeyi amaçlasalar da daha sonra uzun vadeli finansman sağlayan kalkınma bankalarına dönüşmüşlerdir (Yeyati ve diğerleri, 2004).

1950'lerde ve 1960'larda Arthur Lewis, Gunnar Myrdal, Paul Rosentein-Rodan, Walter Rostow, Alexander Gerschenkron gibi ekonomistlerin büyüme teorileri ve modelleri, yatırımın önemini vurgulamış ve yüksek öncelikli ekonomik sektörlerde doğrudan devlet müdahalesini savunmuşlardır (Petroviç, 2013). Bu teoriler, kalkınma bankaları da dahil olmak üzere özel sermayeli finans kurumlarının, hedeflenen endüstrilere gerekli sermayeyi kanalize etme ihtiyacının altını çizmiştir (Bruck, 1998; De Olloqui, 2013). Hükümetler büyük ölçüde bu görüşe uygun olarak hareket etmişler ve 1970'lere kadar, devlet, sanayi ülkelerindeki en büyük bankaların varlıklarının yüzde 40'ına ve gelişmekte olan ülkelerdeki en büyük bankaların varlıklarının yüzde 65'ine sahip duruma gelmiştir (Yeyati ve diğerleri, 2004).

1980'lerin ve 1990'ların sonlarına gelindiğinde neo-liberal ekonomi politikasının ardından, devletin ekonomideki rolü hakkındaki görüşlerde değişiklikler oluşmuş, yeni görüşe göre piyasaların serbestleştirilmesine, özelleştirilmesine ve devletin ekonomideki rolünün kısıtlanmasına yönelik ekonomi politikaları benimsenmeye başlanmıştır. Bu durum birçok ülkede kamu bankalarının özelleştirilmesine ve tasfiye edilmesine yol açarak kalkınma bankalarının performanslarıyla ilgili endişeleri ortaya çıkarmıştır (Gutierrez ve diğerleri, 2011). Bu endişelerin sebebi ise yüksek derecede siyasi müdahale nedeniyle kamu kalkınma bankalarının mevcut kıt kaynakların verimsiz bir şekilde dağılımına yol açtığı düşüncesidir. Sonuç olarak, Dünya'da 1987'den 2003'e kadar 250'den fazla kamu kalkınma bankası özelleştirilmiştir (Yeyati ve diğerleri, 2004). Örneğin Latin Amerika'da, bu süreç, Latin Amerika Kalkınma Finansmanı Kurumları Birliği'nin (ALIDE) üyelerinin 1988'de 171 kurumdan 2003'te 73'e kadar düşmesine neden olmuştur (De Olloqui, 2013).

Bununla birlikte, 2000'lerin başında uluslararası finansal serbestleştirilmeyi izleyen mali krizler, birçok ülkede devletin ekonomideki rolünü yeniden düşünmeye neden olmuştur. Finansal serbestleşme ve beraberindeki uluslararası sermaye akımları, sık sık yaşanan mali krizler ve finansal sektörün üretken sektörden ayrılması ile suçlanmıştır. Böylece, uluslararası sermaye piyasalarını şekillendirmede neo-liberal politikaların yaygınlığı sorgulanmıştır (Öztürk ve diğerleri, 2010). Böyle bir bakış açısıyla Amsden (1989), Güney Kore'nin hızlı ekonomik büyümesini analiz etmiş ve hükümetin sanayileşmeye kapsamlı müdahalesi ile karşılaştırmalı avantajlar yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, Dünya Bankası (1997) raporunda devletin ekonomideki rolünün gözden geçirilmesi gereğini savunmuştur. Böylelikle kamu kalkınma bankaları, yeniden ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yenilenen ilgi sadece Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi farklı bölgelerin gelişmekte olan ülkelerinde değil, aynı zamanda Avrupa ve Kuzey Amerika'da da göze çarpmaktadır. Özellikle kamu kalkınma bankalarından 2008 yılında başlayan küresel kriz sırasında gerçekleştirmeleri istenen konjonktürel rol nedeniyle 2009 yılında dünya çapında kamu kalkınma bankalarının kredi portföyü yüzde 36 oranında artmıştır. Aynı dönemde ticari bankaların kredi portföyü ise sadece yüzde 10 olarak gerçekleşmiştir (De Luna-Martínez ve Vicente, 2012).

Yatırım bankaları menkul kıymetlerin hem alım hem de satım tarafında hareket ederek, ekonomik kuruluşlara borç ve hisse senedi menkul kıymetleri yoluyla finansman akışı sağlamada yardımcı olan banka türüdür (Koch ve MacDonald, 2009). Temel işlevleri, farklı endüstrilerdeki projeler için finansman kaynakları sağlamaktır. Daha spesifik olarak, "sermaye toplama, menkul kıymet alım satımı, şirket birleşmeleri ve devralmalarına ilişkin danışmanlık" faaliyetlerinden oluşur (Fleuriet, 2009). Bu bankacılık türünün tarihsel gelişimine bakıldığında kalkınma bankacılığında olduğu gibi inişli çıkışlı dönemler yaşadığı görülmektedir.

Büyük depresyondan önce yatırım bankacılığı altın çağlarını yaşamaktaydı. JP Morgan ve National City Bank finansal sistemi etkileyen iki büyük yatırım bankası idi. Özellikle Amerika'da 1907 yılında yaşanan

Banker Paniği veya Knickerbocker Krizi olarak bilinen mali kriz sırasında JP Morgan finansal piyasaları rahatlatarak krizin daha da büyümesini engelleyen önemli bir görev üstlenmiştir. Ancak 1929 yılında başlayan ve etkileri tüm Dünya'yı saran Büyük Buhran Krizi esnasında yatırım bankalarının gücü piyasaları sakinleştirmeye yetmemiştir. Büyük Buhran sırasında Dünya bankacılık sistemi yaklaşık %40 küçülürken bu küçülmeden yatırım bankaları da payını almıştır. Yatırım bankalarının rolleri 19. yüzyılın ortalarından 1970'lerin başına kadar pek değişmemiştir. Roller, temel olarak finansal piyasalardaki ihraççılar ve yatırımcılar arasındaki aracılık işlevi olmuştur. 1970'lerde, ilk ticaret borsalarının ortaya çıkması ile birlikte banka birleşme ve satın alma faaliyetleri başlayarak modern yatırım bankacılığının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1987 yılından 2007 yılına kadar yatırım bankaları en popüler dönemlerini yaşamış ve gelişerek aktif kârlılık (ROE) ortalamalarını %16'lara çıkarmışlardır (Dünya Bankası, 2008). Ancak bu büyüme 2008 Mali Krizi esnasında Lehman Brothers yatırım bankasının iflas etmesine, Bear Stearns ve Merrill Lynch'in satılmasına, Goldman Sachs ve Morgan Stanley'in Federal Rezerv desteği elde edebilmek için mevduat bankacılığı tüzüğüne geçmesine sebep olmuştur (Akbulak, 2021).

Türkiye'de kalkınma ve yatırım bankalarının kurulması düşüncesi Dünya'daki diğer ülkelerle paralel olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Savaş sonrası Türkiye'nin kalkınma ve sanayileşme çabaları yatırım finansmanı sorununu ortaya çıkarmış ve bu amaçla özel ihtisas alanlı mali kurumların kurulması ihtiyacını doğurmuştur. Böylelikle 1950 yılında Dünya Bankası, T.C. Merkez Bankası ve bazı ticari bankaların desteği ile ülkenin ilk kalkınma bankası olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) kurulmuştur. 160'lı yıllara gelindiğinde ise ekonomide farklı sektörler için özel orta ve uzun vadeli fon sağlama amacıyla kalkınma ve yatırım bankalarının kurulduğu görülmektedir. Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde bu bankaların sektördeki diğer ticari bankalara göre daha ucuz kaynak bulma avantajlarını iyi kullanamadığı ve bankacılık sistemi içerisinde aktif paylarının giderek azaldığı görülmektedir. Bunun en büyük sebebi kaynaklarını etkin ve verimli plase edememeleridir. 1990'lı yılların başında ise sermaye piyasalarının gelişebilmesi için yapılan düzenlemeler, bu bankacılık türünün daha etkin bir biçimde uygulanabilmesine olanak sağlamıştır (Anık, 2019:8).

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Son yirmi yılda bankacılık sektörü faaliyetleri dünya çapında büyük dönüşümler yaşamıştır. Hem dış hem de iç faktörler bankaların yapısını ve performansını etkilemiştir. Pek çok ülkede gözlemlenen banka aracılığının ortadan kaldırılmasına yönelik artan eğilime rağmen, bankaların rolü genel olarak ekonomik faaliyetin ve özellikle piyasaların farklı kesimlerinin finansmanında merkezi olmaya devam etmektedir. Sağlam ve kârlı bir bankacılık sektörü, olumsuz şoklara daha iyi dayanabilir ve finansal sistemin istikrarına katkıda bulunabilir. Bu nedenle, banka performansının belirleyicileri, akademik araştırmaların yanı sıra banka yönetimi, finansal piyasalar ve banka denetçilerinin ilgisini çekmiştir.

Performans analizleri ile ilgili literatür taraması yapılırken birçok farklı analiz yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Ancak özellikle Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yönteminin birçok farklı sektörde sıralama yapma amacıyla tercih edildiği tespit edilmiştir. Aşağıda öncelikle ÇKKV yöntemleriyle farklı sektörler için yapılan performans değerlendirme çalışmalarına yer verilmiş olup sonrasında bu makalenin konusu olan kalkınma ve yatırım bankaları performans değerlendirme literatürü özetlenmiştir.

2.1. Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleriyle Farklı Sektörlerde Yapılan Çalışmalar

Türkoğlu (2019) yılında yaptığı çalışmada 26 Avrupa ülkesinin bilim ve teknoloji göstergelerini 2015 yılı için analiz ederek ülkeleri performans sıralamasına göre sıralamıştır. Söz konusu 26 ülkeye ait Ar-Ge harcaması, Ar-Ge araştırmacı sayısını, patent başvuru sayısını ve ileri teknoloji ürünleri ihracat değişkenlerini ARAS yöntemi ile analize tabi tutmuş ve analiz sonucuna göre performans sıralamasında Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve İsveç üst sıralarda yer alırken Hırvatistan, Letonya ve Romanya alt sıralarda yer almıştır.

Arslan ve Belgin (2020) yılında Türkiye imalat sektöründe yer alan yüksek ve orta-yüksek teknoloji alanlarını ÇKKV yöntemlerinden Gri İlişkisel Analiz (GİA) yöntemi ile analiz etmiştir. Çalışmada aynı zamanda Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yöntemini de kullanarak söz konusu sektörler için 36 alt sektörün önem derecesine göre sıralamışlardır. Çalışmada veri olarak sektörler için katma değer, çalışan başına Ar-Ge harcaması, işgücü verimliliği, ihracat, patent sayısı, tasarım tescil sayısı, faydalı model sayısı, marka başvuru sayısı ve birim yurtdışı satış fiyatları kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yüksek ve orta-yüksek teknoloji alanında motorlu kara taşıtları sektörü birinci, motorlu kara taşıtları için parça ve aksesuar imalatı sektörü ikinci, ev aletleri imalatı sektörü üçüncü sırada yer alırken, manyetik ve optik kaset, bant, CD sektörü ise son sırada yer almıştır. Yüksek teknoloji ürünleri imalat sektöründe ise ilaç imalat sektörü birinci, ölçme test ve seyrüsefer amaçlı alet ve cihazlar ile saat sektörü ikinci, hava taşıtları ve uzay araçları makineleri imalat sektörü üçüncü olarak sıralanmıştır. Yazarlar ayrıca bu sonuca göre ilgili sektörler

yapılacak girişimcilik desteklerine öncelik verilmesinin daha fazla ekonomik fayda ve katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

Güler ve diğerleri (2017) sağlık kurumlarının performanslarını veri zarflama analizi ile incelemişlerdir. Çalışmada bir üniversite hastanesi analiz yapılabilmesi için seçilmiş ve bu hastanede yatarak tedavi gören hastalara taburcu olana kadar yapılan işlemler ile bu işlemler için kullanılan malzemeler arasında performans ölçümü ile servislerin verimlilikleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda özellikle cerrahi servislerin verimli oldukları gözlemlenmiştir.

Korucuk (2019) işletmelerin verimlilik önündeki engellerini belirlemek amacıyla Erzurum ilinde faaliyet gösteren 10 ve üzeri çalışanı olan üretim işletmelerine AHP ve TOPSIS teknikleriyle analiz yapmıştır. AHP analiz sonucuna göre verimlilik önündeki engeller; düşük teknolojik yapı, teknolojiye dışa bağımlılık, kötü üretim planlaması, Ar-Ge'ye ayrılan kaynakların azlığı, kaynakların yanlış koordinasyonu, yetersiz beşerî sermaye düzeyi, eğitim ve mesleki eğitim sisteminin yetersizliği, üretim sistemindeki esnekliğin zayıf olması, kişi başına sabit sermaye stoğunun azlığı ve bürokratik engeller olarak tespit edilmiştir. TOPSIS yöntemiyle yapılan ikinci analizde ise verim artırıcı teknikler sıralanmıştır. Bu analizin sonucuna göre ise en iyi verim artırıcı teknik teknoloji esaslı tekniklerdir. Daha sonra sırasıyla malzeme esaslı teknikler, iş esaslı teknikler, personel esaslı teknikler ve yönetim esaslı teknikler olduğu bulunmuştur.

Maya ve Eren (2018) İMKB'ye kayıtlı en büyük 1000 sanayi kuruluşu içine giren 12 işletmenin 2011-2015 yılları arası performanslarını analiz etmişlerdir. Analizde firmalara ait faaliyet oranları, kârlılık oranları ve likidite oranları ÇKKV yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ile kriter ağırlıkları saptanmış olup TOPSIS ve VIKOR yöntemleri sonuçları birbiriyle karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre iki karar verme yönteminin de birbirine yakın sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir.

Memiş ve Korucuk (2022) çalışmalarında Giresun ilinde hızlı yemek işletmelerine yönelik pazarlama inovasyonu kriterlerinin önem derecesi tespit etmek için ÇKKV yöntemlerinden CRITIC yöntemi, bu kriterlerde en ideal firmayı seçebilmek için de Gri Analiz (GIA) yöntemini kullanarak analize tabi tutmuşlardır. Çalışmanın sonucuna göre pazarlama inovasyonu kriterlerinden *Süreç* en yüksek kriter olurken en düşük kriter ise *Ürün* kriteri olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleriyle Bankacılık Sektöründe Yapılan Çalışmalar

Athanasoglu ve diğerleri (2008) Yunan bankalarının karlılığı üzerine yaptıkları çalışmada, banka karlılığını etkileyen faktörleri üç gruba ayırmışlardır. Bu faktörlerin bankaya özgü, sektöre özgü ve makroekonomik değişkenler olarak ayrı ayrı banka karlılığına ve performanslarına etkileri incelemişlerdir. Analiz sonuçlarına göre sektör yoğunluğu ve aktif büyüklük banka performanslarını etkilemezken, sermaye büyüklüğü ve işgücünün pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Makroekonomik göstergelerden konjonktürel üretim ve enflasyonun ise bankaların performanslarını olumlu olarak etkilediği görülmüştür.

Raza ve diğerleri (2011) 2006-2009 yıllarında Pakistan'da faaliyet gösteren yedi yatırım bankasının finansal performanslarını karşılaştırmışlardır. Çalışmalarında yedi adet finansal oran ve iki adet gösterge içeren toplam dokuz veri türü kullanmışlar, yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranı, likidite oranı ve kaldıraç oranı bazında farklı performanslar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Yasir ve diğerleri (2011) yaptıkları çalışmada 2001-2010 yılları arasında Pakistan'da bulunan ticari ve yatırım bankalarının performanslarını karşılaştırmışlardır. Bankaların ödenmiş sermaye, toplam varlıklar, özkaynak, vergi öncesi ve sonrası kârları gibi göstergeleri ANOVA yöntemi ile analiz etmişler ve sonucunda ticari bankaların performanslarının ülke ekonomisi üzerindeki etkisinin güçlü ve sürdürülebilir olduğunu ancak yatırım bankalarının ekonomi üzerinde etkisinin zayıf ve beklentileri karşılamadığı sonucuna varmışlardır.

Baig ve diğerleri (2014) yaptıkları çalışmada, 2007-2011 yılları arası küresel mali krizin etkilerini Pakistan'da faaliyet gösteren yedi yatırım bankasının performanslarındaki değişimler üzerinden incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre yedi bankanın ortalama ROA'sı ana iş faaliyetlerindeki dalgalanmalar nedeniyle olumsuz bir eğilim izlemektedir. Ayrıca çalışmada daha büyük bankaların daha iyi bir ortalama faaliyet kâr marjına sahip olduğu, marj ne kadar yüksek olursa bankanın performansının o kadar iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Koç ve diğerleri (2016), 2002-2012 dönemlerinde Türkiye'de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının performanslarını analiz etmişlerdir. En Küçük Kareler Yöntemi, Engel Granger nedensellik testi ve Johansen eşbütünleşme yöntemleriyle yaptıkları analizde ROA ve ROE açıklayıcı değişkenlerini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre, kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının ROA açısından, özel sermayeli bankaların da ROE açısından performans sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında ise uzun vadede ROA ve ROE'nin performans sürekliliği gösterdiği sonucunu elde etmişlerdir.

Uslu ve diğerleri (2019) yaptıkları çalışmada Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarının performanslarını CAMELS yöntemiyle analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda kamu bankalarında %33, özel bankalarda %75 CAMELS bileşik değerinin arttığını tespit etmişlerdir. 2020-2017 yılları arasında kapsayan analiz dönemi boyunca Akbank ve Ziraat Bankası'nın en yüksek performansa sahip bankalar olduğunu tespit etmişlerdir.

Işık (2020) Türkiye'de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının 2014-2018 yılları arasındaki performanslarını SD, WASPAS ve MABAC yöntemiyle analiz etmiştir. Çalışmanın sonucuna göre Türk Eximbank analiz edilen dönemler arasında en yüksek performansa sahip banka olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın sonucuna göre büyük ölçek sahibi olan bankaların ölçek ekonomilerinden daha fazla yararlanarak işlem maliyetlerini minimize etmesinden dolayı rekabet avantajı elde ettiği sonucuna varmıştır.

Mustafayeva (2020) yaptığı çalışmada 13 kalkınma ve yatırım bankasının performansını 2013-2018 yılları arasında 25 adet rasyoyla analiz etmiştir. CAMELS yöntemini kullandığı çalışmada ayrıca yatırım ve kalkınma bankalarının performanslarını ticari bankalar ile karşılaştırmıştır. Analiz sonucuna göre kalkınma ve yatırım bankaları sermaye yeterliliği ve yönetim kalitesinde yüksek performans sergilerken, ticari bankalar likidite durumu, aktif kalitesi ve piyasa risk bileşenlerinde daha iyi performans sergilemektedirler. Ayrıca yazar toplam performans sonucuna göre kalkınma ve yatırım bankalarının daha yüksek değere sahip olmasının sebebinin söz konusu bankaların şube başına kâr rasyolarının yüksek olmasıyla açıklamıştır.

Özgür (2021) 2009-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 9 kalkınma ve yatırım bankasının performanslarını değerlendirdiği çalışmada 21 adet mali oran kullanmıştır. CAMELS yöntemi ile analiz edilen çalışmada bazı kalkınma ve yatırım bankalarının incelenen dönemler arasında hep pozitif değerler alırken, bazılarının ise hep negatif değerler aldığı sonucuna ulaşmıştır. Yazar ayrıca negatif değerler alan bankaların tedbir alması gerektiğini belirtmiştir.

Karadağ Ak ve diğerleri (2022) yaptıkları çalışmada 2010-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 9 kalkınma ve yatırım bankasının performanslarını Entropi tabanlı ARAS yöntemiyle analiz etmişlerdir. Çalışmada Entropi yöntemine göre en önemli değerlendirme kriterinin Takipteki Krediler/ Toplam Krediler olduğunu belirlemişlerdir. ARAS yöntemine göre ise incelenen dönemde en iyi performansı sergileyen bankalar Diler Yatırım Bankası ve Merrill Lynch Yatırım Bankası iken en düşük performansa sahip bankaların Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Aktif Yatırım Bankası olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ömürbek ve Özcan (2018) Borsa İstanbul'da işlem gören 6 sigorta şirketinin performanslarını incelemişlerdir. Sigorta şirketlerinin 10 finansal kriterini ÇKKV yöntemlerinden MULTIMOORA yöntemiyle analiz ettikleri çalışmanın sonucuna göre yazarlar sigorta şirketlerine derecelendirme yaparak karşılaştırma yapmışlardır.

Benzer bir çalışma Ceyhan ve Demirci tarafından (2017) leasing şirketlerinin performanslarını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Leasing şirketlerine ait yedi kriter yazarlar tarafından belirlenmiş ve analizin sonucuna göre Yapı Kredi Finansal Kiralama A.O. ilk sırada yer alırken Şeker Finansal Kiralama A.Ş performans açısından son sırada yer almıştır.

Dinçer ve Görener (2011) Türkiye'de faaliyet gösteren dört katılım bankasının performansını MULTIMOORA yöntemi ile analiz etmiştir. Çalışma 2006-2014 yıllarını kapsamakta olup toplam 20 performans kriteri ile analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda CAMELS yönteminin MULTIMOORA yöntemiyle birlikte kullanılmasının ve değerlendirilmesinin daha açıklayıcı sonuçlar verdiğini belirtmişlerdir.

Kalkınma ve yatırım bankacılığı performans analizleri ile ilgili literatür taraması yapılırken, bu konuyla ilgili oldukça az çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Kalkınma ve yatırım bankalarının bir ülkede verimli olarak kullanılmasının o ülkenin ekonomisinde büyük faydalar sağladığı bilinmektedir. Ancak mevcut bazı çalışmalarda seçilen performans ve verimlilik rasyolarının sadece ticari bankalarda kullanılabileceği, yapıları gereği kalkınma ve yatırım bankalarında bu rasyoların kullanılması durumunda anlamlı sonuçlar vermediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada seçilen rasyolar kalkınma ve yatırım bankacılık türüne uygun olarak seçilmiş ve hesaplanmıştır. Bu anlamda çalışmanın Türk bankacılık sisteminde yer alan kalkınma ve yatırım bankalarının verimliliklerini ve performanslarını görebilmeleri için önemli bir gösterge olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada Çok Kriterli Karar Verme yöntemlerinden MULTIMOORA analiz yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması esnasında bu yöntemin kalkınma ve yatırım bankacılık alanında faaliyet gösteren bankaların tamamına uygulandığı bir analize rastlanamamıştır. Bu çalışmanın mevcut çalışmalardan bir diğer farkı ise analiz edilen kalkınma ve yatırım bankalarının kamu, özel sermaye ve yabancı bankalar olarak kendi aralarında analize tabi tutulmuş olmasıdır. Böylelikle analiz sonuçlarında daha tutarlı sonuca ulaşılabileceği düşünülmüştür. Bu anlamda çalışmanın özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

3.YÖNTEM

Çok kriterli karar verme yöntemleri, belirli çelişkili amaçlara göre mevcut alternatifler kümesinden en iyi çözümlerin seçilmesi problemleriyle ilgilenen yöntemlerdir. Bu yöntemler; alternatifler içinden iyi alternatifi seçme, alternatifleri nispeten homojen gruplara sınıflandırma, en iyiden daha az iyiye ya da kötüye doğru sıralama vb. konularda görüş oluşturmaya yardımcı olmaktadır (Balezentis ve Balezentis, 2014). ÇKKV yöntemleri 1970'li yıllarda geliştirilmeye başlanmış ve günümüzde oldukça fazla çalışmada tercih edilen yöntemlerden olmuştur. ÇKKV alternatif ve parametre sayısının fazla olduğu durumlarda mümkün olduğu kadar hızlı, kolay ve doğru kararın verilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca kriterlerin birbiri ile çelişmesi halinde veya kriterlerin sayısal bir değerle ifade edilemeyeceği durumlarda ortak bir dilde çıkarımlar sunarak değerlendirme yapabilinen yöntemlerdir (Hamurcu ve Eren, 2015).

ÇKKV yöntemlerinde izlenen adımlar şu şekildedir (Arslankaya ve Göraltay, 2019).

- Konu ile ilgili kriter ve alternatifler belirlenir.
- Bu kriterlerin önem dereceleri belirlenir.
- Her bir alternatif tüm kriterler bazında değerlendirilerek alternatifler sıralanır.

3.1.MOORA ve MULTIMOORA Yöntemi

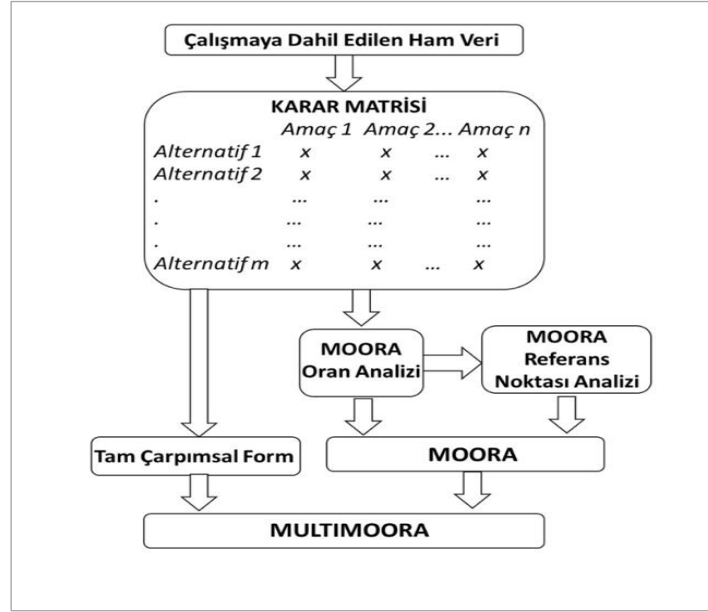
MOORA yöntemi çok kriterli karar verme yaklaşımları arasında en yeni yöntemlerden olup 2006 yılında Wiilem Karel M. Braures ve Edmundas Kazimieras Zavadskas tarafından ilk kez çalışılmıştır. MOORA yönteminin diğer çok kriterli karar verme yöntemlerine göre daha fazla kriteri bir bütün olarak ele almasından dolayı son yıllarda literatürde sıkça kullanıldığı görülmektedir. MOORA yöntemi basit matematiksel işlemlerle, kısa zamanda tüm alternatif kriterleri bir bütün olarak değerlendirebilen, çalışmanın amacına yönelik cevapları güvenilir sonuçlarla açıklayan bir yöntemdir (Uçar, 2022). Ayrıca yöntemin üstün tarafı tüm amaçları dikkate alırken alternatifler arasında gerçekleşen etkileşimleri parça parça değil bütün olarak ele almasıdır (Aksoy ve diğerleri, 2015).

Yöntemin öne çıkan avantajları, uygulanabilir basit matematiksel işlemlerin kullanılması, hesaplamalarda objektif verilerin kullanılması, hesaplama için uzun zaman gerektirmemesi, çalışma kapsamındaki çok sayıda alternatifin birlikte ve bütünsel bakış açısı ile değerlendirilmesine olanak tanınması şeklinde özetlenebilir (Ceyhan ve Demirci, 2017).

MULTIMOORA, MOORA analiz yöntemlerinin baskınlık analiziyle bir arada değerlendirildiği, tüm yöntemlerin ortak sonucunu gösteren bir yöntemdir. Bu yöntem MOORA yönteminin Brauers ve Zavadskas tarafından 2010 yılında genişletilmiş halidir (Ayçin, 2020).

Gerek finansal olmayan gerekse finansal kurumların performans değerlendirmelerinde sıklıkla ÇKKV Yöntemleri kullanılmakta olup bu yöntemler içinde de MULTIMOORA Yöntemi öne çıkan yöntemler arasındadır. Bu çalışmada hangi bankalar için performans değerlendirmesi yapılacağına karar verilirken; kalkınma yatırım bankalarına ilişkin performans değerlendirme çalışmalarının literatürde çok fazla olmaması araştırmanın motivasyonu olmuştur. Ayrıca finansal kurumların performans değerlendirmesinde kullanılan yöntemlerden sıklıkla kullanılan MULTIMOORA Yöntemi'nin avantajları dikkate alınarak analiz yöntemi seçilmiştir.

MULTIMOORA yöntemi M-Oran Analizi, Moora- Referans Noktası Analizi ve Tam Çarpımsal Form Analizinin bir arada kullanıldığı bir yöntemdir. MULTIMOORA yöntemi bağımsız bir ÇKKV yöntemi olmamakla birlikte bu üç yöntem ayrı ayrı hesaplanarak baskınlık oranlarına göre birleştirilerek oluşturulan yöntemlerin sıralamasına dayanmaktadır (Ömürberk ve Özcan, 2016). MULTIMOORA yönteminin Şekil 1'de akış şeması gösterilmekte olup, aşamalar sırayla aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 1. MULTIMOORA yönteminin akış şeması (Brauers ve Zavadskas, 2011)

3.1.1.MOORA – Oran Analizi

Yöntem, her kriterin alternatifinin performansını gösterir. Karar matrisinin oluşturulması MOORA-Oran MULTIMOORA metodunun ilk adımındır. MOORA-Oran yönteminin adımları aşağıda listelenmiştir.

1.Adım: Bu matris çalışmaya dahil edilecek kriterlere göre alternatiflerin performansını gösterir. Buna göre tüm kriterler bir araya getirilerek maksimize edilecek ve minimize edilecekler seçilecektir (Eşitlik 1). Bu matriste, maliyet etkisi olan kriterler minimum hedefe, fayda etkisi olan kriterler maksimum hedefe sahiptir.

$$X = \begin{bmatrix} x_{01} & \dots & x_{0j} & \dots & x_{0n} \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{i1} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{in} \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & \dots & x_{mj} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}; i = \overline{0, m}; j = \overline{1, n}, \quad (1)$$

Burada; m : alternatif sayısını, n : Alternatifleri tanımlayan kriter sayısı, x_{ij} : j kriteri için i alternatifinin performans değeri, x_{0j} : Kriterin optimal değerini göstermektedir.

2.Adım: Başlangıçta yapılan karar matrisine Eşitlik 2 uygulanarak normalize edilmiş karar matrisine (x_{ij}^*) Eşitlik 2'deki gibi ulaşılır. Bir alternatifin, bu kriterdeki diğer alternatif performanslarına karşı bir kriter üzerindeki her performans değeri şu şekilde hesaplanır:

$$x_{ij}^* = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^m x_{ij}^2}} \quad (2)$$

3.Adım: Normalleştirilmiş matris değerlerinin her biri, kriterin ağırlığı (w_j) ile çarpılır ve Eşitlik 3'teki ağırlıklı normalleştirilmiş matris değerlerine ulaşılır

$$y_i^* = \sum_{j=1}^g w_j x_{ij}^* - \sum_{j=g+1}^n w_j x_{ij}^* \quad (3)$$

Burada; $j = 1, 2, \dots$, en maksimize karar kriterleri, $j = g + 1, g + 2, \dots, n$ minimize karar kriterleri, w_j ise kriterin ağırlığıdır. Göreceli önem (y_i^*) alternatiflerin tercihini gösterir.

4.Adım: Son adım, alternatifleri önemlerine göre sıralamaktır. Alternatifleri sıraladıktan sonra MOORA referans noktası yöntemi uygulanır.

3.1.2.MOORA – Referans Nokta Analizi

Braures ve Zavadskas tarafından geliştirilen bu yaklaşımla ilgili ilk çalışma 2009 yılına dayanmaktadır. Oran yönteminden elde edilen ağırlıklı normalleştirilmiş matrisi kullanır. MOORA- Referans noktası yaklaşımının adımları Eşitlik 4 ve 5'teki gibidir:

$$[w_j r_j - v_{ij}] \quad (4)$$

Sütunlardaki her değer için, referans değerle farkın mutlak değeri Eşitlik 5'teki gibi hesaplanır.

$$\min_j \{ \max_j (|w_j r_j - v_{ij}|) \} \quad (5)$$

Ortaya çıkan matristeki her alternatif için maksimum değer belirlenir. Analizin sonucuna göre ise değerler küçükten büyüğe doğru Tchebycheff'in Min-Maks Metrik formülüyle sıralanarak ilk değer en iyi alternatif olarak seçilir.

3.1.3. Tam Çarpın Analizi

2010 yılında Braures ve Zavadskas, MULTIMOORA yönteminin üçüncü kısmı olan tam Çarpın Analizi tekniğini geliştirmişlerdir (Demir ve diğerleri, 2020). Bu yöntem karar matrisini kullanır. Karar matrisinin tam çarpım biçiminde sıfır ve negatif değerleri varsa, anlamsız sonuçlar ortaya çıkabilir. Bundan kaçınmak için, ilgili değerleri pozitif hale getirerek tutarlı sonuçlar elde edilebilir (tüm sütun boyunca aynı prosedürü uygulayarak) Tam çarpımsal form adımları Eşitlik 6-8'deki gibidir.

$$U_i = \frac{A_i}{B_i} \quad (6)$$

$$A_i = \prod_{g=1}^j x_{gj} \quad (7)$$

$$B_i = \prod_{k=j+1}^n x_{kj} \quad (8)$$

$i = 1, \dots, n$; n alternatiflerin sayısı, j maksimizasyon ölçütlerinin sayısı, $n - j$ minimizasyon ölçütlerinin sayısı olmak üzere U_i ise alternatiflerin skorlarını göstermektedir. Her bir alternatif için hedefi maksimum olan amaçlarının değerlerinin çarpımı, hedefi minimum olan değerlerin çarpımına bölünüp çıkan sonuçlar sıralanmaktadır. Sıralanan bu değerlerden birinci sıradaki alternatif en uygun alternatif olacaktır.

3.1.4. Baskınlık Teorisi

Brauers ve Zavadskas (2011), MOORA-Ratio yönteminden, MOORA-Referans noktası yaklaşımından ve tam çarpımsal form sıralamasından tek bir sıralama elde etmek için Baskınlık Teorisini geliştirmişlerdir. Teorinin temeli, farklı yaklaşımların sonuçları arasındaki baskınlığın belirlenmesi ile ilgilidir. Muhakeme yöntemiyle uygulanış şekilleri aşağıdaki gibidir:

Baskınlık: Bir alternatifin üç farklı teknikten elde edilen sıralama değerleri sırasıyla (1- 1- 1) ise, kesinlikle baskındır.

Kararlılık: Eğer bir alternatif uygulanan tüm yöntemlerde aynı sırada ise bu durumda tam kararlılık söz konusudur. Ancak minimum ve maksimum değerlere diğer alternatiften daha yakın olması durumunda kısmi kararlılık oluşur. Örneğin (2-d-4), (3-d-6) durumundan daha kararlıdır (Uçar, 2022).

Geçişlik: Alternatiflerin birbirlerine göre sıralanması durumudur. Eğer c, f'ye baskın, f, g'ye baskın ise c, g'ye baskın kabul edilmektedir.

4. UYGULAMA

Türkiye'de Mart 2022 tarihi itibarıyla 14 kalkınma ve yatırım bankası bulunmakta olup bu bankalar Tablo 1'de verilmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren 14 kalkınma ve yatırım bankasının bankacılık sektöründeki toplam payları yüzde 6,8 'dir. Bu bankalardan üçü (İller Bankası, Türk Eximbank, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası) kamu sermayeli olup sektörün yüzde 4,9'una sahiptirler. Özel sermayeli olan bankaların (Aktif Yatırım Bankası, Diler Yatırım Bankası, Golden Global Yatırım Bankası, GSD Yatırım Bankası, İstanbul Takas ve Saklama Bankası, Nurol Yatırım Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası) sektördeki payları toplamı yüzde 1,8 olup yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının (Bank of America Yatırım Bankası, BankPozitif Yatırım Bankası, Standart Chartered Yatırım Bankası) toplam içindeki payları ise sadece yüzde 0,1' dir.

Tablo 1. Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının sektör payları (Mart-2022)

<i>Kalkınma ve Yatırım Bankaları</i>	<i>Sektör Payı (%)</i>
<i>Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları</i>	4,9
İller Bankası A.Ş.	0,8
Türk Eximbank	3,6
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	0,5
<i>Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları</i>	1,8
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	0,4
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0,0
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	0,0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0,0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	0,4
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	0,1
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	0,9
<i>Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları</i>	0,1
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	0,0
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	0,0
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0,0
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0,0
<i>Toplam</i>	6,8

Kaynak: TBB (2022)

Çalışmada kalkınma ve yatırım bankaları birlikte analize dahil edilmiş olup bu bankalardan İller Bankası ağırlık olarak devletin yerel yönetimlerle olan kaynak akışını yerine getirirken, İstanbul Takas ve Saklama Bankası ise merkezi takas kuruluşu fonksiyonu olarak Borsa İstanbul’da gerçekleştirilen işlemlerin nakit ve menkul kıymet takası görevini gerçekleştirmektedir. Bu çerçevede temel faaliyet alanları çerçevesinde kalkınma ve yatırım bankacılığı fonksiyonundan çok, spesifik konularda faaliyette bulunmalarından dolayı çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca 30.01.2020 tarihinde faaliyete geçen Golden Global Bank veri azlığı nedeniyle analize dahil edilmemiştir. Bu nedenle çalışmada 11 kalkınma ve yatırım bankasının verileri kullanılmıştır. Analize konu olan bankalar, kamu bankaları, özel sermayeli bankalar ve yabancı bankalar olarak 3 ayrı grupta incelenmiş çalışmanın sonunda ise tüm bankalar birlikte analize dahil edilmiştir. Analiz edilen banka sayılarının ve yılların fazla olması nedeniyle sadece 2010 yılına ait uygulama adım adım gösterilmiş ve diğer yıllara ait analizler toplu halde raporlanmıştır. Tablo 2’de, çalışmada kullanılan bankalar listelenmiştir.

Tablo 2. Analizde yer alan bankaların listesi

<i>Kamusal Sermayeli Bankalar</i>	<i>Kısa Adı</i>
Türk Eximbank	Eximbank
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	Kalkınma ve Yatırım Bankası
<i>Özel Sermayeli Bankalar</i>	
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	Aktifbank
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	Diler Bank
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	GSD Bank
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	Nurol Bank
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	Sınai ve Kalkınma Bankası
<i>Yabancı Bankalar</i>	
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	Bank of America
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	Bank Pozitif
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	Pasha Bank
Standart Chartered Yatırım Bankası A.Ş.	Standart Chartered Bank

Kaynak: TBB (2022)

Analizi yapılan bankalardan ikisi kamu sermayeli, beş adedi özel sermayeli dört adedi ise yabancı sermayeli bankadır. Çalışmada kalkınma ve yatırım bankalarına ait 17 rasyo seçilmiştir. Bu rasyolar Türkiye Bankalar Birliği'nin web sayfasında yer alan istatistiki raporlar bölümünden elde edilmiştir. Söz konusu rasyolar seçilirken bankaların faaliyetlerine devam edebilmesi için BDDK tarafından en fazla takip edilen ve bankacılık sektöründe önem arz eden oranlara yer verilmiştir. Çalışmada bu 17 rasyo sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, kârlılık, gelir-gider yapısı, sektör payları ve bilanço dışı yapısı olmak üzere 7 ayrı grupta toplanmıştır. Analizde kullanılan veriler 2010-2020 dönemini kapsamakta olup bu dönemler arasında kalkınma ve yatırım bankalarının performanslarının karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Tablo 3. Analizde kullanılan rasyolar ve kodları

Rasyo	Açıklama	Kod
Sermaye Gücü %	Sermaye Yeterliliği Oranı	S1
	Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	S2
	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) /	S3
	Yabancı Kaynaklar/ Özkaynaklar	S4
Aktif Kalitesi %	Ayrılan Kredi Karşılıkları / Toplam Krediler	A1
	Toplam Krediler / Toplam Varlıklar	A2
	Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Varlıklar	A3
	Takipteki Krediler / Toplam Krediler	A4
Likidite	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	L1
	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	L2
Karlılık %	Ortalama Aktif Karlılığı	K1
	Ortalama Özkaynak Karlılığı	K2
Gelir-Gider Yapısı %	Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri	G1
	Faiz Dışı Gelirler (Net) / Diğer Faaliyet Giderleri	G2
Sektör Payları %	Toplam Krediler ve Alacaklar	SP1
	Toplam Varlıklar (Toplam Aktifler)	SP2
Bilanço Dışı %	Bilanço Dışı Yükümlülük Kaldırıcı*	B1

*Özkaynaklar/Garanti ve Teminatlar+ Taahhütler+Türev ve Finansal Araçlar

4.1.Oran Analizi

Analizin ilk aşamasında Tablo 4'te yer alan (16x11) boyutlu karar matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 4. Analize ilişkin ham veri (2010 yılı)

Kod	Kalkınma ve Yatırım Bankaları			Özel Sermayeli Bankalar				Yabancı Bankalar			Standart Chartered Bank
	Eximbank	Bankası	Aktifbank	Diler Bank	GSD Bank	Nurol Bank	Sinai ve Kalkınma Bankası	Bank of America	Bank Pozitif	Pasha Bank	
S1	142,8	75,2	12,6	62,5	41,5	18,6	22,7	55,9	30,3	76,5	16,6
S2	57,7	32,2	14,5	81,7	67,1	25,6	16	18,4	28,8	91,3	89,9
S3	0,6	1	-0,9	0,7	0	7,2	1,9	0	-2	-1,6	0,1
A1	3,4	32,6	2,01	1,14	10,24	16,92	1,33	0	3,63	100	98,1
A2	66,1	73,8	48,8	85,1	86	54,9	60,3	0	69,3	0	0,2
A3	19,4	14	27,42	2,2	3,3	10	31,7	16,4	8,9	3,4	0
A4	2,8	45,4	0,76	0,1	12	18,84	0,53	0	5,4	100	98,7
L1	19,3	18,7	49,3	12,5	4,4	38,5	30,7	79,3	19	5,6	87,2
L2	5372,4	282,7	87,7	12,5	25,4	71,6	171,1	129,6	231,4	131	5199,1
K1	4,1	1,3	2,4	3,2	4,4	0,2	2,7	4,3	1,5	-25,9	8,7
K2	7,1	14,1	16,4	3,9	6,6	0,6	16,7	23,5	5,3	-28,3	10,1
G1	1.167,50	466,9	218,8	315,5	584,6	188,7	320,1	423	185,9	204,2	0
G2	82	48,7	126,8	7	61,3	56,8	92,8	90,2	81,8	20,5	140,7
SP1	0,817	0,232	0,142	0,017	0,018	0,023	0,938	0	0,221	0	0
SP2	0,654	0,166	0,154	0,011	0,011	0,023	0,823	0,035	0,169	0,001	0,007
B1	126,67	35,67	3,99	34,01	22,47	3,32	22,98	16,45	17,04	162,5	9,39

Tablo 4'te 2010 yılına ait ham veriler gösterilmekte olup verilerin karşılaştırılabilmesi için bir sonraki aşamada söz konusu rasyolara Eşitlik 2 yardımıyla normalizasyon işlemi uygulanmıştır. Böylece tüm değerler -1 ve 1 arasında bir değer almakta ve karşılaştırma yapılabilmektedir. Ayrıca bu aşamada kriterlerin maksimize ve minimize olarak ayrılmasına karar verilmiştir.

Tablo 5. Normalize edilmiş veri tablosu

Bankalar		MAK	MAK	MIN	MAK	MAK	MAK	MIN	MAK	MAK	MAK	MAK	MAK	MAK	MAK	MAK	MAK
		S1	S2	S3	A1	A2	A3	A4	L1	L2	K1	K2	G1	G2	SP1	SP2	B1
<i>Kamu</i>	Eximbank	0,88	0,87	0,51	0,1	0,67	0,81	0,06	0,7	1	0,95	0,45	0,9	0,86	0,96	1	0,96
<i>Sermayeli Bankalar</i>	Kalkınma ve Yatırım Bankası	0,47	0,49	0,86	0,99	0,74	0,59	1	0,7	0,05	0,3	0,89	0,4	0,51	0,27	0,3	0,27
<i>Özel Sermayeli Bankalar</i>	Aktifbank	0,16	0,13	-0,1	0,1	0,32	0,63	0,03	0,7	0,42	0,36	0,67	0,3	0,71	0,15	0,2	0,08
	Diler Bank	0,77	0,74	0,09	0,06	0,55	0,05	0	0,2	0,06	0,49	0,16	0,4	0,04	0,02	0	0,72
	GSD Bank	0,51	0,61	0	0,51	0,56	0,08	0,54	0,1	0,12	0,67	0,27	0,7	0,34	0,02	0	0,48
	Nurol Bank	0,23	0,23	0,96	0,85	0,36	0,23	0,84	0,5	0,35	0,03	0,02	0,2	0,32	0,02	0	0,07
	Sınai ve Kalkınma Bankası	0,28	0,14	0,25	0,07	0,39	0,73	0,02	0,4	0,83	0,41	0,68	0,4	0,52	0,99	1	0,49
<i>Yabancı Bankalar</i>	Bank of America	0,55	0,14	0	0	0	0,86	0	0,7	0,02	0,16	0,61	0,8	0,48	0	0,2	0,1
	Bank Pozitif	0,3	0,22	-0,8	0,03	1	0,47	0,04	0,2	0,04	0,05	0,14	0,4	0,44	1	1	0,1
	Pasha Bank	0,76	0,69	-0,6	0,71	0	0,18	0,71	0,1	0,03	-0,9	-0,7	0,4	0,11	0	0	0,99
	Standart Chartered Bank	0,16	0,68	0,04	0,7	0	0	0,7	0,7	1	0,31	0,26	0	0,75	0	0	0,06

Veriler normalize edildikten sonra maksimize ve minimize edilecek veriler ayrı ayrı toplanarak maksimize edilen verilerden minimize edilen değerler çıkarılmıştır. Böylelikle her alternatif için Tablo 6'daki tek bir kriter değerine ulaşılmıştır.

Tablo 6. Oran analizine göre maksimize- minimize edilmesi gereken veriler toplam tablosu

	<i>Mak-Min</i>
Eximbank	10,6
Kalkınma ve Yatırım Bankası	5
Aktifbank	5
Diler Bank	4,1
GSD Bank	4,4
Nurol Bank	1,7
Sınai ve Kalkınma Bankası	7,1
Bank of America	4,6
Bank Pozitif	6
Pasha Bank	2,2
Standart Chartered Bank	4

Oran analizine göre maksimize-minimize edilmiş kriterler Tablo 7'deki gibi büyükten küçüğe sıralanarak performans analizi sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Oran analizi nihai sıralama

	Sıra
Eximbank	1
Kalkınma ve Yatırım Bankası	2
Aktifbank	2
Diler Bank	4
GSD Bank	3
Nurol Bank	5
Sinai ve Kalkınma Bankası	1
Bank of America	2
Bank Pozitif	1
Pasha Bank	4
Standart Chartered Bank	3

2010 yılı oran analizi sonuçlarına göre kamu bankalarından Eximbank, özel sermayeli bankalardan Sinai ve Kalkınma Bankası, yabancı bankalardan Bank Pozitif performans sıralamasında birinci sırada yer almışlardır.

4.2.Referans Noktası Analizi

Referans noktası analizinde yine oran analizinde olduğu gibi normalize edilmiş veriler ve maksimize-minimize edilmesine karar verilen kriter ayrımı kullanılmaktadır. Normalize edilen bu verilerden minimize edilmesi gerekenler arasından minimum olan, maksimize edilmesi gerekenler arasından maksimum olan bulunduktan sonra her bir alternatifin ilgili maksimum – minimum değer ile farkı hesaplanmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Referans noktasına göre uzaklık ölçümleri

Bankalar	S1	S2	S3	A1	A2	A3	A4	L1	L2	K1	K2	G1
Eximbank	0,00	0,00	1,29	0,89	0,33	0,05	0,06	0,01	0,00	0,00	0,44	0,00
Kalkınma ve Yatırım Bankası	0,42	0,39	1,64	0,00	0,26	0,28	1,00	0,03	0,95	0,65	0,00	0,56
Aktifbank	0,73	0,74	0,66	0,89	0,68	0,23	0,03	0,03	0,58	0,59	0,23	0,65
Diler Bank	0,12	0,14	0,87	0,94	0,45	0,81	0,00	0,55	0,94	0,46	0,73	0,53
GSD Bank	0,38	0,27	0,78	0,48	0,44	0,79	0,54	0,67	0,88	0,28	0,63	0,19
Nurol Bank	0,66	0,64	1,74	0,15	0,64	0,63	0,84	0,19	0,65	0,92	0,87	0,69
Sinai ve Kalkınma Bankası	0,61	0,73	1,03	0,93	0,61	0,13	0,02	0,3	0,17	0,54	0,22	0,52
Bank of America	0,33	0,73	0,78	0,99	1,00	0,00	0,00	0,07	0,97	0,8	0,28	0,09
Bank Pozitif	0,58	0,66	0,00	0,97	0,00	0,4	0,04	0,57	0,95	0,9	0,76	0,56
Pasha Bank	0,13	0,19	0,16	0,28	1,00	0,69	0,71	0,68	0,97	1,89	1,63	0,52
Standart Chartered Bank	0,72	0,2	0,82	0,29	1,00	0,86	0,70	0,00	0,00	0,64	0,63	0,93

Referans noktasına (maksimum/minimum değere) uzaklıkları mutlak değerlerle hesaplanan veriler son aşamada Tchebycheff'in Min-Mak Metrik formülü ile her bir alternatifin en büyük kriterli değeri seçilmiştir (Tablo 9). Analizde kullanılan her banka için nihai analiz sonuçları Tablo 10'da sıralanmıştır.

Tablo 9. Tchebycheff'in maksimum metrik uygulanmış verileri

Bankalar	Yİ
Eximbank	0
Kalkınma ve Yatırım Bankası	1,29
Aktifbank	2
Diler Bank	1
GSD Bank	3
Nurol Bank	2
Sinai ve Kalkınma Bankası	5
Bank of America	4
Bank Pozitif	2
Pasha Bank	1
Standart Chartered Bank	4

Tablo 10. Referans noktası nihai sıralaması

<i>Bankalar</i>	<i>Sıra</i>
Eximbank	1
Kalkınma ve Yatırım Bankası	2
Aktifbank	1
Diler Bank	3
GSD Bank	2
Nurol Bank	5
Sınai ve Kalkınma Bankası	4
Bank of America	2
Bank Pozitif	1
Pasha Bank	4
Standart Chartered Bank	2

Referans noktası analizine göre 2010 yılında performans bakımından kamu bankalarından Eximbank ve yabancı bankalardan Bank Pozitif yine birinci sırada yer alırken özel sermayeli bankalardan Aktif Bank en yüksek performans gösteren banka olmuştur.

4.3. Tam Çarpım Analizi

Oran analizi ve Referans noktası yaklaşımında normalize edilen veriler kullanılmıştır. Tam çarpım analizi yönteminde ise diğer yöntemlerden farklı olarak ham veriler kullanılmaktadır (Tablo 11). Tam çarpım analizine göre maksimize edilmesi gereken ham verilerin çarpımı minimize edilmesi gereken ham verilerin çarpımına bölünmektedir.

Tablo 11. Tam çarpım analizi uygulama adımları

<i>Maximize Edilmesi Gereken Veriler Çarpımı</i>	<i>Minimize Edilmesi Gereken Veriler Çarpımı</i>	<i>Maximum/Minimum</i>
702695319111097000000,00	1,68	418271023280415000000,00
245855857143077000,00	45,40	5415327249847510,00
199759479465723,00	-0,69	-291500870035166,00
29849662120,12	0,07	426423744573,19
4042127742303,41	0,01	337819164198150,00
27380448647,07	135,63	201880593,23
115246839383732000,00	1,01	114445719348294000,00
0,00	0,00	0,00
662504002775956,00	-10,88	-60918086915566,50
0,00	-160,00	0,00
0,00	9,87	0,00

Maksimize verilerin çarpımının minimize verilerin çarpımına olan bölümleri Tablo 12'de büyüktür olmak üzere sıralanmıştır.

Tablo 12. Tam çarpım nihai sıralaması

<i>Bankalar</i>	<i>Sıra</i>
Eximbank	1
Kalkınma ve Yatırım Bankası	2
Aktifbank	5
Diler Bank	3
GSD Bank	2
Nurol Bank	4
Sınai ve Kalkınma Bankası	1
Bank of America	1
Bank Pozitif	4
Pasha Bank	3
Standart Chartered Bank	2

Tam çarpım analiz sonucuna göre performansı en yüksek kamu bankası Eximbank ilen özel sermayeli banka Sınai ve Kalkınma bankası ve yabancı sermayeli banka Bank of America olmuştur. Analizin son kısmında ise üç MOORA analiz yöntemi sonuçları ve baskınlık teoremi kullanılarak MULTIMOORA sonuçları elde edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Baskınlık teorisine göre 2010 yılı nihai sıralama

<i>Bankalar</i>	<i>Oran</i>	<i>Referans Noktası</i>	<i>Tam Çarpan</i>	<i>Baskınlık</i>
Eximbank	1	1	1	1
Kalkınma ve Yatırım Bankası	2	2	2	2
Aktifbank	2	1	5	4
Diler Bank	4	3	3	3
GSD Bank	3	2	2	2
Nurol Bank	5	5	4	5
Sınai ve Kalkınma Bankası	1	4	1	1
Bank of America	2	2	1	2
Bank Pozitif	1	1	4	1
Pasha Bank	4	4	3	4
Standart Chartered Bank	3	2	2	3

Baskınlık teorisine göre bakıldığında Eximbank 2010 yılı verilerine göre performansı en yüksek kalkınma ve yatırım bankası olarak görülmektedir. Özel sermayeli bankalardan Sınai ve Kalkınma Bankası ile yabancı bankalardan Bank Pozitif ise yine birinci sırada yer almışlardır. Baskınlık yöntemine göre kalkınma ve yatırım bankalarının yıllar itibarıyla performans sıralamaları Tablo 14'te yer gösterilmiştir.

Tablo 14. Baskınlık teorisine göre yıllar itibarıyla bankaların performans sıralaması (sermaye sahipliğine göre)

<i>Bankalar</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Eximbank	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2	1
Kalkınma ve Yatırım Bankası	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	2
Aktifbank	4	2	1	3	3	4	3	1	2	3	4
Diler Bank	3	3	2	4	1	2	2	3	4	1	2
GSD Bank	2	5	5	1	5	5	4	4	1	2	3
Nurol Bank	5	4	4	5	4	3	5	5	3	3	5
Sınai ve Kalkınma Bankası	1	1	3	2	2	1	1	2	5	5	1
Bank of America	2	1	2	4	2	1	2	1	1	1	2
Bank Pozitif	1	4	1	1	4	4	3	4	4	3	4
Pasha Bank	4	3	4	3	3	3	1	3	3	4	3
Standart Chartered Bank	3	2	3	2	1	2	4	2	2	2	1

Tablo 14'e göre Eximbank kamu bankaları arasında performans sıralamasında incelenen on yıllık süreçte Kalkınma ve Yatırım Bankası'na göre daha iyi performans sergilemiştir. Özel bankalarda ise en iyi performans Sınai ve Kalkınma Bankası'na aitken yabancı bankalarda Bank of America birinci sırada yer almıştır.

İlgili literatür tarandığında ÇKKV yöntemlerinden farklı modellerin kullanılarak Türkiye'de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının analiz edildiği az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan MULTIMOORA yöntemi mevcut olan çalışmalarda kullanılan farklı yöntemlerle farklı açılardan mukayese edilmesine örnek nitelikte düşünülebilir. Ayrıca incelenen bankaların sermaye sahipliğine göre (kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı bankalar) sınıflandırılarak analiz edildiği başka bir çalışmanın da olmaması konunun önemini artıran diğer önemli bir husustur. Bununla beraber analiz söz konusu bankaları sınıflandırmaya tabi tutulmadan toplu olarak performans sıralaması yapılabilmesi için de ayrıca yenilenmiştir (Tablo 15). Çalışmada kullanılan rasyolar literatürde görülen performans kriterlerine ek olarak konusunda uzman kişilerin görüşleri alınarak seçilmiş olup bundan sonra yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 15. Baskınlık teorisine göre yıllar itibariyle bankaların performans sıralaması

Bankalar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aktifbank	5	8	10	6	8	8	5	6	8	6	8
Bank Pozitif	8	9	7	7	7	11	9	11	5	9	11
Diler Bank	4	5	2	2	2	4	10	4	6	4	5
GSD Bank	9	10	8	4	9	6	6	7	3	5	6
Bank of Amerika	6	4	4	3	1	1	2	2	1	1	1
Nurol Bank	11	7	9	11	11	10	11	8	9	10	9
Pasha Bank	10	11	11	10	6	7	7	10	11	11	10
Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	6	6	8	10	2	3	5	4	8	7
Sinai ve Kalkınma Bankası	2	2	3	5	5	5	4	3	7	7	3
Eximbank	1	3	5	1	3	3	1	1	2	2	2
Standart Chartered Bank	3	1	1	9	4	9	8	9	10	3	4

Tablo 15'te çalışmada kalkınma ve yatırım bankalarının performansları sermaye sahipliğine göre üç grupta incelendikten sonra, ayrıca toplu olarak da analize tabi tutulmuştur. Performans sıralamasına göre Türkiye'de faaliyet gösteren 11 kalkınma ve yatırım bankasından 2010-2020 yılları arasında en iyi performans gösteren banka Eximbank olup hemen ardından gelen banka Bank of America'dır. Nurol Bank ve Pasha Bank ise aynı süreçte en kötü performans sergileyen bankalar olmuşlardır.

5.SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Kalkınma ve yatırım bankaları gelişmekte olan ülkelerde endüstriyel gelişmeyi hızlandıran dolayısıyla ekonomik büyümeye katkısı olan bankacılık sisteminin en önemli aktörlerindedir. Ayrıca sermaye piyasalarının gelişimine de önemli katkıları bulunmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları hukuki yapıları bakımından birbirlerine benzeyen ve birbirlerini tamamlayan bankacılık türlerinden olmalarına rağmen faaliyet konuları ve işlevleri bakımından birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Kalkınma bankaları genellikle gelişmekte olan ülkelerde yatırımcılara kalkınma hedefleri doğrultusunda fon ihtiyacı sağlarken, yatırım bankaları gelişmiş ülkelerde âtil fonların değerlendirilmesinde aracılık ve danışmanlık hizmetleri sunarlar. Ancak her iki banka türü de ekonomik büyüme ve sosyal gelişme için önemli bir konuma sahiptir. Böyle önemli konuma sahip finansal kuruluşların ise belirli dönemler itibariyle performanslarının ölçülmesi ve verimliliğinin değerlendirilmesi banka hissedarları, yönetimi ve düzenleyici otoriteler için önem arz etmektedir.

Bu çalışmada 11 kalkınma ve yatırım bankasının performansı 2010-2020 tarihleri arası verilerle karşılaştırılmak amacıyla analiz edilmiştir. Çalışmada kalkınma ve yatırım bankalarına ait Sermaye Yeterlilik Oranları, Özkaynaklar/Toplam Varlıklar, (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu)/Özkaynaklar, Yabancı Kaynaklar/Özkaynaklar, Ayrılan Kredi Karşılıkları/Toplam Krediler, Toplam Krediler/Toplam Varlıklar, Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Varlıklar, Takipteki Krediler/Toplam Krediler, Likit Aktifler/Toplam Aktifler, Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler, Ortalama Aktif Karlılığı, Ortalama Özkaynak Karlılığı, Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri, Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri, Toplam Krediler ve Alacaklar, Toplam Varlıklar (Toplam Aktifler), Bilanço Dışı Yükümlülük Kaldırıcı olmak üzere 17 adet rasyo seçilmiştir. Rasyolar seçilirken bankaların faaliyetlerine devam edebilmesi için BDDK tarafından takip edilen ve performans göstergesi olarak bilgi veren oranlara yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada söz konusu 17 rasyo sermaye gücü, aktif kalitesi, likidite, kârlılık, gelir-gider yapısı, sektör payları ve bilanço dışı yapısı olmak üzere 7 ayrı grupta toplanmıştır.

Performansları ölçülen bankalar sermaye sahipliğine göre kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar olarak üç grupta analiz edilmiş olup ayrıca bankalar toplu olarak da analize tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına bakıldığında kalkınma ve yatırım bankalarının performanslarında izlenen dönemler itibariyle istikrarlı bir seyir izlemediği görülmektedir. Ancak hem sermaye sahipliğine göre hem de toplu halde incelenen bankaların analiz sonuçlarının çok yakın sonuç verdiği göz önüne alındığında ise kullanılan yöntemin tutarlı ve güvenilir olduğu sonucuna varılabilir.

Analiz sonuçları incelendiğinde kamu sermayeli Türk Eximbank'ın her iki analizde de en iyi performansı gösteren banka olduğu görülmektedir. Bu sonuç Işık (2020) ile paraleldir. Karadağ Ak ve

diğerleri (2022) çalışmasıyla uyumlu olarak America Yatırım Bank A.Ş. grubunda en iyi performansı gösteren yabancı sermayeli banka durumundadır. Bank of America Yatırım Bankası özellikle 2013 yılından itibaren performans sıralamasında ilk üçe girmiş ve günümüze kadar bu seviyesini korumuştur. Özel sermayeli bankalardan Sınai ve Kalkınma Bankası ise sermaye sahipliğine göre analize tabi tutulduğunda ilk sırada performans sergilerken grup olarak analize tabi tutulduğunda üçüncü sırada performansa sahiptir. İncelenen dönemlerde performansı en zayıf bankalar ise her iki analizde de yabancı sermayeli bankalardan Pasha Yatırım Bankası A.Ş. ve özel sermayeli bankalardan Nurol Yatırım Bankası A.Ş. olmuştur.

Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı olarak az olması ve söz konusu bankaların toplam payının bankacılık sektöründeki payın %6,8’i olması bu çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı performans ölçme tekniklerinin kullanılarak karşılaştırılma yapılması mümkün olabilir.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Asuman Erben Yavuz: Literatür taraması, Modelleme, Kavramsallaştırma, Metodoloji, Veri Derleme, Analiz, Makale Yazımı-rijinal taslak Adalet Hazar: Makale Yazımı-inceleme ve düzenleme Şenol Babuşcu: Makale Yazımı-inceleme ve düzenleme
Asuman Erben Yavuz: Literature review, Modelling, Conceptualization, Methodology, Data Curation, Analysis, Writing-original draft Adalet Hazar: Writing-review and editing Şenol Babuşcu: Writing-review and editing

Çatışma Beyanı / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
No potential conflict of interest was declared by the authors.

Fon Desteği / Funding

Bu çalışmada herhangi bir resmi, ticari ya da kâr amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği alınmamıştır.
Any specific grant has not been received from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards

Yazarlar tarafından, çalışmada kullanılan araç ve yöntemlerin Etik Kurul izni gerektirmediği beyan edilmiştir.
It was declared by the authors that the tools and methods used in the study do not require the permission of the Ethics Committee.

Etik Beyanı / Ethical Statement

Yazarlar tarafından bu çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir.
It was declared by the authors that scientific and ethical principles have been followed in this study and all the sources used have been properly cited.

Yazarlar, Verimlilik Dergisi’nde yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
The authors own the copyright of their works published in Verimlilik Dergisi and their works are published under the CC BY-NC 4.0 license.

KAYNAKÇA

- Akbulak, Y. (2021). "Batmayacak Kadar Büyük- Too Big To Fail Kuralı", <https://legal.com.tr/blog/genel/batmayacak-kadar-buyuk-too-big-to-fail-kurali/> (Erişim Tarihi: 01.03.2022).
- Aksoy, E., Ömürbek, N. ve Karaatlı, M. (2015). "AHP Temelli Multimoora ve Copras Yöntemi ile Türkiye Kömür İşletmeleri'nin Performans Değerlendirmesi", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1-28.
- Amsden, A. H. (1989). "Asia'a Next Giant: South Korea and Late Industrialization", Oxford University Press, New York.
- Anık, M. (2019). "Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Sosyoekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Bir Örnek Olay İncelemesi", (Yayınlanmamış Y.L.Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Arslan, S. ve Belgin, Ö. (2020). "Yüksek ve Orta-Yüksek Teknoloji Alanındaki Sektörlerin Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile Önceliklendirilmesi", *Verimlilik Dergisi* 4, 7-23.
- Arslankaya, S. ve Göraltay, K. (2019). "Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinde Güncel Yaklaşımlar", İksad Yayınevi, Ankara.
- Athanasoglou, P., Brissimis, S. ve Delis, M. (2008). "Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability", *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money*, 121-136.
- Ayçin, E. (2020). "Çok Kriterli Karar Verme Bilgisayar Uygulamalı Çözümler". Nobel Yayınevi, Ankara, 201-217.
- Baig, M.A., Usman, M. A. ve Baig, M.O. (2014). "Assessing the Financial Performance of Investment Banks in Pakistan During the Current Financial Crisis", *The Lahore Journal of Business* 2: 2, 67-88.
- Balezentis, T. ve Balezentis, A. (2014). "A Survey on Development and Applications of the Multi-Criteria Decision Making Method Multimoora", *Journal of Multi-Criteria Decision Analysis Journal*, 21, 209-222.
- BDDK (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu), (2022). www.bddk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 15.01.2022).
- Brauers, W. K. M. ve Zavadskas, E. K. (2011). "MULTIMOORA Optimization Used to Decide on A Bank Loan to Buy Property". *Technological and Economic Development of Economy*, 17, 174-188.
- Brauers, W., Karel, W. ve Zavadskas, E. K. (2009). "Robustness of the Multi-Objective MOORA Method with A Test For the Facilities Sector", *Technological and Economic Development of Economy*, 15(2), 352-375.
- Brauers, W., Karel, W. ve Zavadskas, E.K. (2006). "The Moora Method and Its Application to Privatization in a Transition Economy", *Control and Cybernetics. Informatica*, 35(2), 445-469.
- Bruck, N. (1998). "The Role of Development Banks in the Twenty-First Century", *Journal of Emerging Markets*, 3, 39-67.
- Ceyhan, İ. ve Demirci, F. (2017). "MULTIMOORA Yöntemiyle Finansal Performans Ölçümü: Leasing Şirketlerinde Bir Uygulama", *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(15), 277-296.
- De Luna-Martínez, J. ve Leonardo Vicente, C. (2012). "Global Survey of Development Banks", World Bank Policy Research Working Paper No. 5969, The World Bank, Washington DC.
- De Ollóqui, F. (2013). "Public Development Banks: Toward A New Paradigm?", Inter-American Development Bank, Washington DC.
- Dinçer, H. ve Görener, A. (2011). "Analitik Hiyerarşi Süreci ve VIKOR Tekniği ile Dinamik Performans Analizi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 109-127.
- Dünya Bankası (1997). "The International Bank for Reconstruction and Development Report", <https://documents1.worldbank.org/curated/pt/367111468286478318/pdf/846840BR0A9R8A00PUBLIC00CG199700029.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.02.2022).
- Dünya Bankası (2008). "The International Bank for Reconstruction and Development Report", <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/4048915766217622980340022019/original/IBRDGDIFProspectus2008.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.02.2022).
- Fleuriet, M. (2011). "Investment Banking Explained: An Insider's Guide to the Industry", New York, McGraw Hill.
- Gutierrez, E., Rudolph, H., Homa, T. ve Beneitl, E.B. (2011). "Development Banks: Role and Mechanisms to Increase their Efficiency", Policy Research Working Paper 5729, The World Bank, Washington DC.
- Güler, M., Doğan, Ö.İ. ve Erdem, S. (2017). "Sağlık Kuruluşları Performansının Veri Zarflama Analizi ile İncelenmesi ve Bir Uygulama". *Verimlilik Dergisi*, 4, 169-185.
- Hamurcu, M., Eren, T. (2015). "Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde Çok Ölçütlü Karar Verme Yöntemleri İle Monoray Güzergah Seçimi", *Transist 8. Uluslararası Ulaşım Teknolojileri Sempozyumu ve Fuarı*, Aralık 2015, İstanbul.
- Işık, Ö. (2020). "SD Tabanlı Mabac ve Waspas Yöntemleriyle Kamu Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performans Analizi", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 29, 61-78.

- Karadağ Ak, Ö., Hazar, A. ve Babuşcu, Ş. (2022). "Evaluation of the Financial Performance of Development and Investment Banks with Entropy-ARAS Method", *Macroeconomics And Finance in Emerging Market Economies*, DOI: 10.1080/17520843.2022.2035523
- Koch, T.W. ve MacDonald S, S. (2009). "Bank Management", South-Western Cengage Learning, Mason.
- Koç, S., Bağcı, A. ve Işık, K.C. (2016). "Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Performansları Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Ölçeği (2002-2012)", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-256.
- Korucuk, S. (2019). "Üretim İşletmelerinde Verimliliğin Önündeki Engellerin ve Verim Artırıcı Tekniklerin Bütünleşik Ahp-Topsis ile Sıralanması: Erzurum İli Örneği", *Verimlilik Dergisi*, 1, 219-241.
- Maya, R. ve Eren, T. (2018). "Türk Gıda Sektörünün Finansal Performans Analizinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Yapılması", *Verimlilik Dergisi*, (3), 31-60.
- Memiş, S. ve Korucuk, S. (2022). "Hızlı Yemek (Fast Food) Sektöründe Pazarlama İnovasyon Kriterlerinin Belirlenmesi Ve Firma Seçimi: Giresun İli Uygulaması", *Verimlilik Dergisi*, 1, 47-59.
- Mustafayeva, Z. (2020). "Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Performans Analizi 2013-2018 Dönemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ömürbek, N. ve Özcan, A. (2016). "Bıst'de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Multimoora Yöntemiyle Performans Ölçümü", *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 65-75.
- Özgür, E. (2021). "Kalkınma ve Yatırım Bankalarının CAMELS Analizi Yöntemiyle Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi", *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(4), 3206-3221.
- Öztürk, H. ve Gültekin-Karakas, D., Hisarcıklılar, M. (2010). "The Role of Development Banking in Promoting Industrialization in Turkey", *Region et Développement*, 32-2010, 153-178.
- Petroviç, J., (2013). "The Effects of State Development Banks on the Performance of Small and Medium Enterprises", *Economic Themes*, 56(3): 389-411.
- Raza, A., Farhan, M. ve Akram, M. (2011). "A Comparison of Financial Performance in Investment Banking Sector in Pakistan", *International Journal of Business and Social Science*, 2(9), 72- 81.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği), (2022). www.tbb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 07.02.2022).
- Türkiye Bankalar Birliği. (2020). "İstatistiki Raporlar", <http://www.tbb.org.tr>, (Erişim tarihi: 19.02.2022).
- Türkoğlu, S.P. (2019). "ARAS Yöntemiyle Avrupa Ülkelerinin Bilim ve Teknoloji Performanslarının Sıralanması", *Verimlilik Dergisi*, 1, 69-81.
- Uçar, D. (2022). "Türk Bankacılık Sektöründe Yer Alan 13 Büyük Bankanın 2010-2020 Dönemine İlişkin Multimoora Analizi". (Yayınlanmamış Y.L.Tezi), Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Uslu, A., Türk, M., Ertaş, F.C. (2019). "Türkiye'de ki Mevduat Bankalarının CAMELS Performans Analizi", *Business and Management Studies: An International Journal*, 7(3), 122-139.
- Yasir, S., Ud-din, K., Hassan, Y. (2011). "Economic performance review of commercial and investment banking in Pakistan (2001-2010)", *International Journal of Global Management Studies Professional*, 3(2), 54-76.
- Yeyati, E.L., Micco, A., Panizza, U. (2004). "Should the Government be in the Banking Business? The Role of State-Owned and Development Banks", Inter-American Development Bank, Washington DC.

